

I. N. D.
DISSERTATIO ACADEMICA,
CONTINENS DISQUISITIONEM:

*An nostra conditio majorum
sorte sit deterior?*

Quam

*Consensu Amplissimæ Facultatis Philosophicæ in Regia
Academia Aboënsi,*

PRÆSIDE

Mag. JOHANNE BILMARK,
Historiar. ac Philosopb. Pract. Professore Reg. & Ord.

PRO LAUREA

Publico submittit examini

NICOLAUS ADOLPHUS DONNER,

Calmariensts,

In Auditorio Majori die XVIII Aprilis MDCCXCV,

H. a. m. c.

ABOÆ,

Typis FRENCKELIANIS.

à
Madame
LOUISE SOPHIE DE TAUBE,
née Baronne de G O Ò S,
M a d a m e ,

Si le moindre bienfait mérite les affections d'une ame sensible, quels sentimens ne me doivent pas inspirer tous ceux, dont il Vous a plu de me combler? Oui, Madame, je sens si vivement combien je Vous en dois, que me faisant un devoir et une gloire de le dire, j'ose orner cet ouvrage de Votre nom, et prendre la liberté de Vous l'offrir comme un gage de maréconnoissance. Vous, Madame, qui brillez des plus belles qualités, d'une piété exemplaire, d'une sagesse et d'une bonté qui charment tous les cœurs, Vous ne sauriez, j'en suis sûr, qu'agréer ce très humble hommage. A la confiance dont Vous avez bien voulu m'honorer touchant l'éducation de Mesieurs Vos fils, je ne puis mieux répondre qu'en redoublant mes efforts à former leur esprit au goût des sciences et leur coeur à la pratique des vertus. Puisiez Vous, Madame, et Votre très respectable famille, dans le triste état de Votre deuil jouir de la consolation due à Vos éminentes vertus, par la clemence de Celui, qui est le vrai Pere des veuves et des orphelins! Qu'il daigne repandre sur Vous ses benedictions et prolonger le cours de Votre vie si chere et si précieuse à ceux qui ont l'honneur de Vous appartenir! Ce sont les vœux sinceres que fait celui qui se dit avec le plus profond respect,

Madame

Votre

très humble et très obéissant serviteur.
NICOLAS ADOLPHE DONNER.

Konungens

Tro-Tjenare och Assessor,

Högädle Herr

JOHAN ADOLPH LILJEQUIST,

och

Högädla Fru

CHRISTINA ELIS. LILJEQUIST

född HAGEMAN.

Nådiga Herrskap!

Är det icke blott en ovilkorlig pligt, utan tillika den angenämaste känsla, att nedlägga för Wälgörare tacksamhetens offer; huru skulle jag då kunna underlåta, att nu offentligt betyga min oinkränkta högaaktning? Bifalles icke min drittighet att helga EDER detta lärdoms-prof, så anhåller jag, att den åtminstone måtte förlätas. Om något skulle förmå mig, att misfonna andra sitt snille, så vore det att icke kunna på detta blad lifligt afskildra EDERT värde och väcka hos Allmänheten alla de känslor af vördnad för EDER, som någonsin kunna lifvas vid åsynen af dygdens gudomliga skönhet. Dock hvilken fullkomlig ärfattning för min oförmögenhet äger jag icke uti den ädla tillfredsställelsen, att EDRA förtjänster redan äro utmärkta med ett så hedrande bifall, at deras glans aldrig kan förhöjas — Så långt rycktet fört EDRA namn, har ock Åran uti all sin lysande prakt åtfölgt dem, — och huru fällsynt är icke denna lycka i en värld hvarest dygden merendels misfännes! — Mätte det lugn, som en mild Förfyn låtit EDER hittills årfara, aldrig störas! — Mätte Himlen låta EDER länge pryda de dödligas antal, för att genom sedolärande efterdömen visa, att människans rätta höghet icke består uti något lånt värde, utan i en redlig och oafbruten dygdens utöfning! Med djup vördnad har jag åran framkärda

Nådiga Herrskapets

Ödmjukaste tjenare

NILS ADOLPH DONNER,

In

Sacram Regiam Majestatem

Speſtatae Fidei Viro,

Maxime Reverendo atque Celeberrimo,

Domino Magistro

PETRO WYKSTRÖM,

Sacrae Regiae Majestati a Sacris,

ad Regium Lyceum Calmariense S. S. Theol. Lectori meritisimo,

&

Consistorii Aſſeffori ^rgravissimo,

Patrono Benignissimo.

Differtationi huic Graduali percelebre Tuam praefigens Nomen, puto me id egisse, quod & Tibi, PATRONE BENIGNISSIME, & mihi, Tuo a multis retro annis Clienti, aequè conveniret. TIBI, quia non tantum argumenti a me elaborati prudentissimus est Cenſor, sed etjam viam, qua ad eruditionem ac virtutem itur, mihi sedulo monstrasti. Mihi autem, quoniam meorum qualiumcunque, quibus in museolo distringor laborum ratio, Tibi EVRGETA OPTIME, esset reddenda. Servet Te Deus in longam annorum seriem sospitem atque felicem, ita sibi impense gratulandi materies non deerit

Maxime Reverendi Nominis Tui

Cultori devotissimo

NICOLAO ADOLPHO DONNER,

Quamvis Deus O. M. homines plurimis, eisdem-
que præstantissimis qua corpus & qua animam
ornaverit dotibus, nec unquam cesset, eximiis eos
maçtare beneficiis; ea tamen est multorum animi le-
vitas, ut summam hanc Ejus bonitatem non agnoscant,
aut sua forte sint contenti. Scilicet homo est animal
querulum, in sapientissimo Dei regimine aliquid repre-
hensione dignum se invenisse putans. Si hodie pluit,
vellet ob suas voluptates vel negotia serenum fuisset
cælum; si tempestas est sicca, optat ad fertilitatem
suorum agrorum augendam, terram largo imbri fuis-
se humefactam, dum tranquilla agit halcyonia, inani-
bus ac turbulentis se sæpe torquet desideriiis, ad quo-
rum fruitionem si præter suam etjam spem pervenit,
in gradu tamen felicitatis, quem ex voto tenet, se
paulo post non satis felicem credit. Imo ingeniorum
dantur portenta, nihil fere minus desiderantia, quam
ut Deus in eorum felicitatem tantummodo esset inten-
tus, ceteris omnibus ad paternam Ejus curam non
admissis. Horum vecordiam acriter perstringit Se-
neca: *Vide, inquit, quam iniqui sint Divinorum mune-*

rum aestimatores, etjam quidam professi sapientiam. Et paucis interjectis: *Ex diversis & disidentibus bonis hominem non esse compositum, injuriam vocant, & in negligentes nostri Deos querimoniam jaciunt, quod non bona valetudo & virtus inexpugnabilis data sit, quod non futuri scientia. Vix sibi temperant, quin eo usque impudentiæ provehantur, ut naturam oderint, quod non in æquo illis stetimus* (a). Nec minorem querendi causam se nactos opinantur alii, præsentem suam conditionem cum Majorum inprimis sorte comparantes. Inde enim a mundi primordiis communis fuit multorum querela, tempora in dies fieri pejora, nosque ab ea, qua Majores fruebantur, felicitate longe abesse. *Vitio scilicet malignitatis humanæ, uti scribit Tacitus, vetera semper in laude, præsentia in fastidio sunt* (b). Hoc autem, quod nimis inolevit, præjudicium in præsentem opella, quantum ingenii permiserit tenuitas, expugnaturi, Benevolum Lectorem, qua par est observantia, rogatum venimus, velit conatum nostrum, eo tendentem, ut alios ad pleniorum Providentiæ Divinæ cognitionem & æquam animi tranquillitatem deducamus, mitiori perstringere censura.

§. I.

Comparisonem fortis Majorum cum nostra conditione in hac dissertatione instituturi, indolem eorum
momen-

(a) Vide *Libr. II de Beneficiis Cap. XXIX.* (b) Vid. *Dialogum de oratoribus Cap. XVIII.*

momentorum, quibus tamquam totidem cardinibus felicitas nostra temporalis vertitur, probe expendemus. Quo circa primo loco Christiana occurrit Religio, homines in viam salutis æternæ præcipue quidem deducens, sed quæ ad felicitatem quoque civilem symbolam confert plane eximiam. Cælesti huic Virgini suam constare sanctitatem non permisit hominum quorundam temeritas, qua olim factum, ut nitidæ ejus purpuræ adfuerentur variæ traditionum & superstitionum lacinia, & populus ignorantia peplo ita involveretur. Fuit etiam tempus, plurium seculorum spatio constans, quo conciones sacræ non alia ad auditores cujuscunque Nationis habebantur lingua, quam latina; hanc vero quum vix unus aut alter illorum intelligeret, reliquorum oculi ferculis pompæ tantummodo pascebantur, alium Dei cultum, quam qui in externis consisteret cerimoniis, ignorantium. Et licet perversus adeo mos in desuetudinem abiret, multi tamen Evangelii præcones effata & placita veterum Græcorum ac Latinorum Philosophorum suis admiscere orationibus sacris, diu consueverunt, his majorem elegantiam ita conciliaturi. *Audivimus quosdam, inquit Philippus Melanchton, pro concione, ablegato Evangelio, Aristotelis Ethica enarrare; nec errabunt isti, si vera sunt, quæ defendunt adversarii. Nam Aristoteles de moribus civilibus adeo scripsit erudite, nihil ut de his requirendum sit amplius.* (a).

A 2

Nostro

(a) Vide *Apologiam Augustanæ Confessionis* p. 22. 103.

Nostro autem ævo vana ista eruditionis jactantia e sacris proscripta est concionibus, atque veneranda religionis nostræ præcepta augusta simplicitate, & quidem lingua, cuius Nationi vernacula, proponuntur; quod institutum quin ad vitæ & morum emendationem plurimum conferat, nemo unquam dubitat. Præterea sicut omnibus rebus creatis characterem quandam bonitatis ita impressum animadvertimus, ut nulla earum sit, quæ in nostrum converti non possit usum; & summa Religionis Christianæ huc redeat, ut Deum super omnia, alios vero homines ut nosmet ipsos amemus; patet, Religionem hanc vere & ex sua natura esse philanthropicam. Quam vero ejus indolem perverterunt plerique veterum Religionis ministrorum, qui, pravo abrepti zelo, quamlibet crudelitatis speciem sibi in eos permisam putarunt, quos a se in Religionis negotio dissentire cognoverant. Quotne tunc pii probique Viri propter hæreseos crimen eis temere afflictum, vel vivi comburebantur, vel exquisitissimis cruciatibus horrendum in modum dilacerabantur? Quales vero laniæ nunc sunt abrogatæ, horrendis inquisitionis sic dictæ Sacræ tribunalibus vel penitus sublatis, vel potestate eorum a cordatis Principibus ita circumscripta, ut, quantum vellent, alios vexare non audeant accincti satellites Hierarchici. Nec hoc loco reticendus est Politicus, qui passim & ubique olim invaluit, solœcismus in qualibet scilicet civitate religionem non nisi unicam esse tolerandam;

dam, plurimis sibi persuadentibus diversitatem cultus Divini materiam continuarum inter cives disceptationum, saltem simulationum futuram. Inde immeritæ optimorum civium proscriptiones & majores culturarum provinciarum desolationes, quam si ferocissimorum hostium direptionibus per aliquot patuissent lustris. Nostro autem ævo plures in qualibet fere civitate sine ullo salutis dispendio tolerantur religiones; nemo civium alterum propter disparitatem religionum exagitat, aut ex dicto capite intractabilem censet, cum quo socialiter vivat. Et qui cenferet? quum Deus ipse solem suum oriri faciat super bonos & malos, beneficiaque sua tam in improbos, quam in probos conferat. Horret denique animus, dum cogitamus, quot homines superiori adhuc seculo propter magiæ crimen eis temere objectum, ad horrenda condemnati fuerint supplicia, ad eorum internecionem, tamquam Dei causam acturis, concurrentibus non solum rudioribus civibus, sed viris etjam non minus eruditionis gloria, quam vitæ cæteroquin integritate conspicuis; hodie autem præstigiæ magicarum non alibi supersunt reliquiæ, quam in plebis inficetæ levi persuasionem, quare etjam locus Codicis Fridericiani, pœnam crimini magiæ statutam continens, ex Regia auctoritate est abrogatus. (b) Ex quibus in medium allatis concludere licet, Religionis Christianæ capita in clariori luce nunc, quam olim, esse posita, ac praxi

(b) Vide *Constitut. Reg. dat. die 20 Jan. an. 1779.*

sanctioris vitæ magis attemperata, proindeque nostram conditionem, religionis intuitu, Majorum nostrorum sorte esse meliorem.

§. II.

Post sanctissimam Religionem nulla forte est disciplina ad conditionem generis humani meliorem reddendam plus conferens, quam Philosophia Moralis, quæ non tantum indolem virtutum et vitiorum dilucide proponit, sed aptissima quoque suppeditat motiva, illas exercendi, hæc autem sollicitè fugiendi. Innectitur ipsa religioni, ita ut ex eadem suam quasi substantiam mutuetur; quare quum veteres Philosophi de Deo & de anima humana perversam habuerint notitiam, nemo miretur, disciplinam eorum moralem ex pluribus laborasse nævis. Et licet his tollendis Christianismus insignem medelam adferret, pergebant tamen Philosophi, Theologis non renitentibus, abstractas solummodo notiones morales sine ulla ad vitam communem adplicatione, vel jejunas in Ethicam Aristotelis commentationes in medium adferre. Scholasticis insuper docentibus, moralia nullas admittere demonstrationes, factum est, ut Casuistæ inprimis occasionem sibi hinc sumerent, de moralitate cujuslibet actionis humanæ in utramque differendi partem, illam vel ex sola agentis intentione, vel ex eventu, vel ex aliis circumstantiarum momentis, sæpe pro arbitrio,

trio, æstimantes. Addimus, veterum Ethicam eis plane destitui subsidiis, quibus animus noster in secundis moderari, & in adversitatum procellis erigi queat. Nostro autem ævo disciplina moralis ita plerumque proponitur, ut non solum veras virtutes ab harum apparentiis probe discernere liceat, sed propositiones etjam morales idoneis muniantur demonstrationibus, omniaque huc collineent scripta, ut lectoribus hinc sensus boni ac justii, inde horror mali & injusti ingenere-
tur; quo fit, ut in meditationibus moralibus nunc pascatur animus, in virtutum stadio proficere cupiens. Quibus accedit, quod scripta moralia non in usum Scholarum tantum, sed magis vitæ communis adornata, nunc frequentius, quam olim factum est, lingua cuivis Nationi vernacula exarentur; unde sequitur, nostram conditionem, respectu cognitionis moralis obtinendæ veterum sorti multum præstare. Imo commode nunc accidit, ut cæteræ disciplinæ in tantum æstimentur, in quantum felicitati nostræ augendæ inserviant.

§. III.

His in medium jam allatis, opponet forte quispiam, antiquitatis præjudicio captus, ad rhombum haud facere, ostendisse, plerasque disciplinas nostro ævo magis, quam olim, esse cultas & practicas factas, dum probabile non paucis videtur, culturam scientiarum & artium ad morum emendationem nihil contulisse. Hanc vero opinionem sibi non constare, fatis patet,

patet, sive indolem scientiarum, sive mores gentium, ob cultas a se disciplinas inclytarum, consideremus. Quum enim scientiæ nostrum illuminent intellectum, atque inter alia faciant, ut moralitatem actionum nostrarum melius perspiciamus, simulque voluntatem ita inslectant, ut hæc tam in appetendo bono, quam fugiendo malo dictamina rationis, non sensuum blanditias sequatur; ex priori patet, scientias, præcipue practicas, emendationem morum, nisi qua intercesserit hominum culpa, promovere. Docet quoque rerum magistra, Historia, gentes sibi licet contiguas, prout scientias & artes vel coluerint, vel neglexerint, fuisse quoad suos mores quasi antipodas; quod unico tantum exemplo probasse sufficiat. Quis, quæso, ignorat, Athenienses per litterarum & artium elegantiorum culturam factos esse comes & mansuetos, Athenasque, dum floruit respublica, omnis humanitatis acropolin habitas; Lacedæmonios autem, studia negligentes, per morum suorum asperitatem, & domi miseros & aliis gentibus maxime exosos fuisse. Præterea licet in liberis veterum civitatibus, quæ propria virtutum domicilia a multis habentur, magnos quosdam viros, veluti totidem virtutum robora, nobis exhibeant Historici; attamen quum eos ab ea, qua potissimum valuerunt, parte delineent, pro hominibus plane extraordinariis illi non sunt habendi, nedum ex singularibus hisce exemplis ad generalem Nationis, quam illustrarunt, characterem concludere licet. Si insuper quærat: quibus virtutibus præcipuum veteres statuerint pretium? Non erit dissimulandum,

landum, eas fuisse fortitudinem sagatam & amorem in patriam, utramque vero hanc virtutem gloriae potius parandæ, quam internæ civium felicitati stabilendæ, ex eorum opinione, accommodandam. Quare in hanc rem eleganter scribit acutissimus Gellert: *Die so gerühmte Tugend der Alten, die Liebe des Vaterlandes, was ist sie oft als eine partheyische und schwärmerische Hitze für die Ehre und den ewigen Namen ihrer Nation, zum Untergange der Freyheit, und des Glücks anderer Völker? Wo ist die allgemeine Menschenliebe? Wo die Mildthätigkeit in der Tugendlehre der Alten? Barmherzigkeit, so lehret Seneca, ist eine gemüths krankheit: das Mitleiden ist der Fehler eines kleinen Geistes - - Aristoteles hält die Sanftmuth für eine Gemüthschwachheit, und Gedult bey erlittenen Beleidigungen für etwas sklavenartiges (a).* Imo novimus, non olim tantum, sed seculis abhinc proximis, dum hominum pectora mavoria adhuc turgebant ferocia, animi dejecti & sibi ipsi diffidentis indicium habitum, injuriam forte acceptam e vestigio non ulcisci, sed litem ad judicem deferre; quæ vero aliis insultandi libido nunc deserbuit. Idem valet de aliis multis vitiis, olim vel pro rebus ludicris vel pro masculis actionibus habitis, quorum exempla in infima plebe subinde occurrunt, quibus autem si quis dignioris conditionis forte succumberet, aliorum indignationi se exponeret. Quibus addere licet, majora scelera nunc, quam olim esse minus

B fre-

(a) Vid. *Moralische Vorlesungen Tom. I. p. 67.*

frequentia, eademque raro ex proæresi; sed vel ex justo quodam dolore, vel per studium ex squalore & miseria emergendi, committi.

§. IV.

Quum leges civiles ex mero Principis arbitrio vix unquam ferantur, sed tales sint, quales prægnans postulaverit necessitas publica; facile patet, ex indole legum civilium conditionem Nationis haud obscure colligi posse. Si enim eadem fuerint admodum rigida, & quibusvis delictis vel capitales vel his non multo leviores statutæ sint pœnæ; evidens est, gentem esse vel barbaram vel saltem ferocem, mitiori modo compesci nesciam, ejusque conditionem miserrimam; contra ea si acerbioribus pœnis rarior sit usus, concludere licet, Nationem in officia humanitatis propendere, adeoque de sua & huic innexa communi felicitate reapse esse sollicitam. Quum igitur leges plerarumque veterum gentium sint adeo asperæ, ut de his, quod de Draconis, Atheniensium Legislatoris, statutis sensit non nemo, valeat, easdem scilicet non atramento, sed sanguine scripta fuisse, recentiorum autem leges justam inter delicta & pœnas fervent proportionem; vel ex hoc constat indicio, veterum conditionem nostra fuisse deteriorem. Huic insuper addimus, quod circa modum administrandi justitiam veteribus multo simus feliciores; certa enim habemus tribunalia, limitesque jurisdictionum sunt determinati; habemus legum codicem, vernacula consignatum lingua, in quo tam officia civium in negotiis

tiis majoris momenti, quam poenæ, delictorum gravitati respondentes, exponuntur; dum jus præcipue privatum olim esset valde ambiguum, iudicibus ad obvias factorum species non leges modo patrias, sed judæorum etiam forenses ex sua opinione applicantibus, atque ita ob levem sæpe culpam eos condemnantibus, quos ex æquitatis tenore servare debuissent; cujus rei multa & horrenda in pragmaticorum Historicorum scriptis occurrunt exempla.

§. V.

Si quid votis impetrari posset, propter communitatem generis humani salutem ac tranquillitatem optandum foret, ut a bellis, sibi invicem inferendis, aliquando desisterent supremi civitatum Rectores. Non ignoramus, bellum haberi pro necessario medio extorquendi vindictam ob injuriam, Nationi cuidam a civibus alterius Nationis temere illatam, & cujus reparatio, quamvis sollenniter postulata pertinaciter negatur. Sed ancipiti malo remedium magis anceps ita adhibetur; nemine spondere auso, quin alteruter belligerantium, quam hosti intentat, sibi ipsi acceleret perniciem. Imo non raro accidisse novimus, ut utraque belligerantium pars post ingentes civium strages, provincias desolatas, & facultates incolarum exhaustas, in eodem hæreret loco, ne lato quidem terræ pede, ditioni suæ adjecto. Nihilominus tamen minus non antiquissimis tantum, sed superioribus etiam abhinc secu-

lis Nationes continuis ita distinebantur bellis, quasi in hunc mundi theatrum venissent, ut ultra ferarum morem se destruerent, horrenda immanitatis ac sævitiae animum vindictæ cupidum expleturæ vestigia, ubique locorum relinquentes. Nec cum finito bello publica hæc cessabat calamitas; dimissi enim milites tam indigenæ, quam exteri, regiones, per quas vagabantur, cædibus, rapinis & adulteriis, nulla incolarum, quos defendere ipsos oportuit, habita ratione, infelices reddiderunt. Nostro autem ævo, quod eidem gratulamur, apud quasdam nationes per plura admodum lustra clausum fuit Jani templum, bellam offensivum habetur exosum, & qui in conflictu nec ingenio nec viribus parcunt, ut adversarios prosternant, extra illum his officia humanitatis præstare non recusant. Et quum nec in ruricolos aliosve inermes homines sæviat Bellona, nec incolæ in militiam gregatim abducantur, ipsi e calamitatibus belli ad pristinum florem facilius possunt emergere, & accepta damna reparare.

§. VI.

In vitio nostri ævi præcipue ponitur, quod luxur increverit, & quod eidem magnas pecuniarum summas impendant non divites tantum, sed cujusvis etiam conditionis cives, dum Majores simplicitate vitæ contenti & parcimoniæ studentes, suum augebant patrimonium. Antequam in disquisitionem descendamus: an
per

per auctum luxum nostra conditio facta sit deterior? requiritur, ut luxum definiamus, & a vitiis, cum quibus plerumque confunditur, luxuria videlicet et sumtuositate, distinguamus. Luxuria in immodico cibi ac potus usu consistit, quæ hominem infra brutorum sortem sæpe deprimit; sumtuosus autem res, pro raris & elegantibus habitas, in se vero nullius fere usus, quovis sibi comparat impendio. Luxus vero, nisi fallimur, se exserit copia rerum ad utilitatem, commoditatem ac cultum vitæ pertinentium; unde patet, quod luxus ex sua natura consortium temperantiæ, diligentiae, aliarumque virtutum non dedignetur. Omni tempore homines propenderunt in luxum, sed pro seculorum genio diversum; qui enim opibus valuit, eisdem in suam delectationem, utilitatem ac vitæ cultum est usus, adeoque luxum in suam admisit domum. Veterum luxus in armis & equis & horum phaleris, nec non numerofo constabat famulitio, quibus sustentandis nostro ævo vix unus & alter civium, opibus inter hos nunc æqualiter magis distributis, sufficeret. Si autem luxui nostræ ætatis acceptum referimus, quod in univèrsum contra tempestatum injurias melius amiciamur, commodiores habitemus ædes, alimentis sanitati conservandæ aptioribus fruamur, arciori humanitatis vinculo jungamur, & homines excitentur ad producta Naturæ ita perficienda, ut felicitati nostræ magis inserviant, pluresque nunc, quam olim, dentur modi vitam honeste sustentandi: quare, quæso, luxum, penitus proscriberemus? Contra hæc

excipiet

excipiet forte quispiam: multos per luxum ab opulentiae fastigio ad paupertatem & miseriam esse redactos. Fatemur; sed quis ignorat, res in se utilissimas, culpa hominum, eisdem abutentium, eis noxias evadere? Quis non videt, causam mali, quod luxui affingitur, non ei, sed vanitati hominum, rebus nec necessariis, nec utilibus, sed plane ludicris opes suas temere infumentium, totam esse tribuendam? Verbo: qui omnem damnant luxum, ut exitiosum, eodem quoque jure opulentiam ac commoditatem hominibus denegarent.

§. VII.

Qui denique nostram conditionem ut deteriorem incusant, speciem probabilitatis querelæ suæ conciliaturi, urgere solent, pretia omnium rerum nec non pleraque salaria nunc valde esse aucta; quod licet non negemus, hinc tamen perperam concluditur, nostram fortem ita factam esse deteriorem; valeret tamen hoc argumentum, si auri & argenti quantitas mansisset semper eadem. Enimvero constat, nostro ac superioribus seculis tantam auri & argenti vim ex Indiis atque Africa in Europam esse invectam, ipsas quoque Europæ mineras ea copia argentum fudisse, ut numerorum valor paullatim decereverit; imo nobilia hæc metalla pretium rerum eminens vix amplius constituerent, nisi eorum circulatio aliis aliisque modis [apud nos valde fuisset imminuta; multo tamen
major

major pecuniarum copia nunc, quam olim fuit, invenitur. Quum itaque pretia rerum sint fere in ratione quantitatis pecuniarum, & illa augeantur vel minuantur pro harum copia vel defectu; necessarium fuit, ut pretia rerum nostro ævo increscerent; quod vero incrementum est manifestum opulentiaë publicæ indicium. Quod prædia ex. gr. carius nunc, quam olim, vendantur, quid hoc aliud probat, quam plures eisdem emendis esse pares, proventusque eorum majoris esse pretii? quod in subsidium & emolumentum ruricularum cedit; qui vero, positis tenuibus, qualia olim fuerunt, pretiis, labore quantovis impigro suum avertere non possent exitium; quibus vero calcar nunc additur, ad quaslibet prædiorum areolas magis magisque excolendas. Si vero quis urgeret, civitatis interesse, pretia rerum adhuc imminui, quærere licet, quibus ista injungeretur imminutio? An ruricolis? Profecto ipsi ad incitas tunc redigerentur, quum famulis & operariis mercedem multo majorem, quam olim, solvere teneantur; quippe qui sine hoc auctoamento nullas præstarent operas. An artificibus? Sed qui operum materias, instrumenta & res ad victum & amictum necessarias multo carius, quam antea, sibi comparare tenentur. An mercatoribus, in res aliunde importandas multo majores nunc, quam olim, sumtus facientibus? Sed mittamus hæc. Præter ea superiori seculo, ne longius regrediamur, civibus stipendia desiderantibus, horum loco in communi, qui tunc fuit, pecuniarum defectu, a Principibus sæpe donabantur prædia;

prædia; quæ vero donatarii cum numerata pecunia, si optio data fuisset, libenter permutassent; donationes autem istæ in detrimentum ac vexationem colonorum, & agriculturæ proinde neglectum, vergebant. Plures circa præsens argumentum in medium afferre observationes facultatum mearum ratio non permittit; spero tamen, quemvis modo allatas probe ruminantem, de iniquitate nostri ævi non fore conquesturum.

S. D. G.

